

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Кафедра археології та етнології України

Проректор з науково-педагогічної роботи
проф. Хмарський В. М.

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

“ _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АРХЕОЛОГІЯ БУДЖАКА»

_____ (назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ третій (докторський)

Спеціальність _____ 032 Історія та археологія
(код і назва спеціальності)

Інститут/факультет _____ історичний
(назва інституту, факультету)

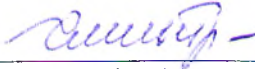
2017 – 2019

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Археологія Буджака».

Розробник: Дзиговський О.М., доктор історичних наук, професор, професор кафедри археології та етнології України

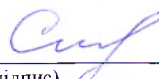
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології та етнології України

Протокол № 11 від "21" 06 2017 р.

Завідувач кафедри (Сминтина О.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) історичного факультету

Протокол № 11 від "26" 06 2017 р.

Голова НМК (Синявська О.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології та етнології України

Протокол № 1 від "3" 09 2018 р.

Завідувач кафедри (Сминтина О.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології та етнології Тернопілля

Протокол № 1 від "03" 09 2019 р.

Завідувач кафедри (Сминтина О.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 3 змістових модулів – 4 ІНДЗ* – реферати, доповіді (вид завдання)	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Спеціалізація (і): <hr/> (назва) Рівень вищої освіти: <u>Третій (докторський)</u>	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		1-й	–
		Семестр	
		1-й	–
		Лекції	
		8 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		—	— год.
		Лабораторні	
		— год.	— год.
		Самостійна робота	
		82 год.	год.
		у т.ч. ІНДЗ*: 41 год.	
		Форма підсумкового контролю: залік	

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс має на меті ознайомити аспірантів з археологічними старожитностями, що були досліджені на території степового межиріччя Дністра та Пруту і Дністра та Дунаю у процесі багаторічних археологічних досліджень та довести їм абсолютну правомірність використовувати матеріали даних старожитностей як основу для вивчення матеріальної культури давнього населення Буджака, різноманітних аспектів життєдіяльності племен і народів далекого минулого цієї території, а також використовувати ретельний аналіз конкретних артефактів для подальших історичних реконструкцій і узагальнень.

Серед основних завдань, що ставляться у ході курсу характеристика основних етапів заселення Буджака людиною, вивчення провідних археологічних культур, що були розповсюджені тут в епоху енеоліту – бронзи, ознайомлення з пам'ятками кіммерійців, скіфів, сарматів, пізніх скіфів. Висвітлення проблеми грецької колонізації Нижнього Подністров'я, характеристика ранньосередньовічних та давньоруських старожитностей даної території.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

здатність виконувати норми національного та міжнародного законодавства (КСО-01);

здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (КЗН-04);

базові дослідницькі навички (КІ-03);

здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики (КФЗ-01);

можливість коментувати, анотувати, редагувати тексти і документи у відповідності до критичних вимог історичної та археологічної дисциплін (КФЗ-05);

здатність представляти результати наукових досліджень у вигляді звітів, доповідей на симпозіумах, наукових публікацій з використанням сучасних інформаційних технологій (КФЗ-06);

володіти основами емпіричного та реконструктивного методів археологічного дослідження; здобути навички проведення реконструкцій давньої історії у своєї наукової області на тлі соціоархеологічних параметрів (КФС-05);

здатність класифікувати археологічні пам'ятки та визначати їхню етнокультурну належність на підставі інформації нарративних та епіграфічних джерел, аналізу матеріалів, одержаних у процесі стаціонарних археологічних досліджень (КФС-07);

розуміння специфіки предмету дослідження місцевої історії, отримання навичок реконструювання історичних процесів виходячи з даних історії міст, сіл, регіонів тощо (КФС-015).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати:

1. Археологічні культури Буджака епохи каменю;
2. Археологічні культури Буджака енеолітичного часу та епохи бронзи;
3. Історію ранніх кочовиків Буджака;
4. Особливості грецької колонізації Нижнього Подністров'я, ;
5. Археологічні культури Буджака раннього середньовіччя;
6. Давньоруську історію Буджака.

вміти:

- застосовувати здобуті знання, навички та вміння у процесі археологічних досліджень пам'яток;

- працювати з археологічними джерелами та джерелами допоміжних історичних дисциплін;

- застосовувати здобуті знання, навички та вміння при відтворенні, на підставі аналізу археологічних джерел, різноманітних сторін духовного життя давніх людей;

- використовувати професійно-профільовані знання в галузі фундаментальних розділів археології для вивчення історичних явищ та процесів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ

Тема 1. Вступ.

Предмет та завдання курсу. Загальна характеристика Буджака як історико-культурної області.

Змістовий модуль 2. Епохи каменю та енеоліту-бронзи

Тема 2. Старожитності кам'яного віку та епохи енеоліту-бронзи

Час заселення Буджака людиною. Характеристика палеолітичних, мезолітичних та неолітичних пам'яток. Старожитності трипільської, гумельницької, скелянської, квітнянської, нижньомихайлівської та усатівської культур. Пам'ятки ямної, катакомбної культур та культури багатопружкової кераміки. Старожитності сабатинівської та білозерської культур.

Змістовий модуль 3. Ранній залізний вік

Тема 3. Кіммерійці, скіфи, сармати, пізні скіфи та античні старожитності.

Археологічні пам'ятки ранніх кочовиків Буджака. Загальна характеристика. Кіммерійські та скіфські старожитності. Сарматські старожитності. Свідчення античної письмової традиції про кіммерійців скіфів та сарматів цієї території. Давньогрецька Тіра. Пізні скіфи Нижнього Подністров'я.

Змістовий модуль 4. Ранньосередньовічна та давньоруська археологія

Тема 4. Германське, тюркське та слов'янське населення Буджака. Черняхівська культура. Пам'ятки гунів та балкано-дунайської культури. Старожитності печенігів та половців. Середньовічний Білгород-Дністровський.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Вступ										
Тема 1. Вступ.	22	2			20					
Разом за змістовим модулем 1	22	2			20					
Змістовий модуль 2. Епохи каменю та енеоліту-бронзи										
Тема 2. Старожитності кам'яного віку та епохи енеоліту-бронзи	24	2			21					
Разом за змістовим модулем 2	24	2			21					
Змістовий модуль 3. Ранній залізний вік										
Тема 3. Кіммерійці, скіфи, сармати, пізні скіфи та античні старожитності	22	2			21					
Разом за змістовим модулем 3	22	2			21					
Змістовий модуль 4. Ранньосередньовічна та давньоруська археологія										
Тема 4. Германське, тюркське та слов'янське	22	2			20					

населення Буджака										
Разом за змістовим модулем 4	22	2			20					
ІНДЗ*	41									
Усього годин	90	8			82					

* – за наявності

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Навчальним планом не передбачені	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Навчальним планом не передбачені	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Навчальним планом не передбачені	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1	Вступ. Предмет та завдання курсу. [1]	20	
2	Старожитності кам'яного віку та епохи енеоліту-бронзи. [3]	21	
3	Кіммерійці, скіфи, сармати, пізні скіфи та античні старожитності. [3]	21	
4	Германське, тюркське та слов'янське населення Буджака. [1]	20	
	Разом	82	

До самостійної роботи належить:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
- [2] – написання рефератів, есе;
- [3] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Охарактеризувати методологічну основу власного наукового дослідження та ознайомити аудиторію з одним з проміжних результатів даного наукового дослідження.

10. Методи навчання

Словесні (розповідь-пояснення, бесіда, проблемна лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація) та практичні (вправи, практична робота, реферати тощо).

Методи інтерактивного навчання – колективні дискусії, навчально-ділові ігри.

Пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові методи

11. Методи контролю

1. Тест-контроль знань з кожного змістового модуля.
2. Виконання індивідуального завдання.
3. Відповіді на контрольні запитання.
4. Захист реферату.
5. Участь в колективних дискусіях, навчально-ділових іграх.
6. Підсумковий залік.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Історія дослідження кіммерійських та скіфських старожитностей.
2. Історія дослідження сарматських та пізньоскіфських старожитностей.
3. Кіммерійська проблема та її основні аспекти.
4. Час появи скіфів на території Східної Європи за даними археології та писемних джерел.
5. Військова справа, побут та звичаї скіфів.
6. Політичні та економічні причини занепаду Великої Скіфії.
7. Вплив античної культури на скіфське суспільство.
8. Час появи сарматів у Північному Причорномор'ї.
9. Утворення Європейської Сарматії.
10. Скіфо-сарматські міфологічні паралелі.
11. Характерні тенденції соціально-економічного розвитку сарматського суспільства.
12. Пізньоскіфське царство в Криму.
13. Нижньодунайська Скіфія.
14. Культура пізніх скіфів.
15. Побут та звичаї пізніх скіфів.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль				Модульний контроль 1	Модульний контроль 2	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4				
15	15	15	15	15	15	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення.

Дзиговський О.М. Ранній залізний вік // Програми професійно-орієнтованих дисциплін. Спеціальність „Археологія”. – Одеса, 2003. – С. 78-83.

15. Рекомендована література

Підручники та навчальні посібники

Великая Скифия. – Учебное пособие. – Киев – Запорожье, 2002.

Основна

Алексеев А.Ю. О скифском Аресе. // АСГЕ. – 1980. – Вып. 21.

Артамонов М.И. Киммерийцы и скифы. – Л., 1974.

Археология СССР. Степи европейской части СССР в скифо-сарматское время. – М., 1989.

Бессонова С.С. Религиозные представления скифов. – К., 1983.

Граков Б.Н. Скифы. – М., 1971.

Давня історія України. – Т. 2. – Скифо-сарматська доба. – К., 1998.

Мелюкова А.И. Скифия и фракийский мир. – М., 1979.

Михеев В.К., Шрамко Б.А. Археология залізного віку Східної Європи. – Харків, 2000.

Мурзин В.Ю. Происхождение скифов: Основные этапы формирования скифского этноса. – К., 1990.

Раевский Д.С. Модель мира скифской культуры. – М., 1985.

Рыбаков Б.А. Геродотова Скифия. – М., 1979.

Тереножкин А.И. Об общественном строе скифов. // СА. – 1966. - № 2.

Тереножкин А.И. Скифская культура. // МИА. – 1971. – № 77.

Тереножкин А.И. Киммерийцы. – К., 1976.

Додаткова

Гросу В.И. Хронология памятников сарматской культуры Днестровско-Прутского междуречья. – Кишинев, 1990.

Гудкова А.В., Фокеев М.М. Земледельцы и кочевники в низовьях Дуная в I – IV вв. н.э. – К., 1984.

Бруяко И.В. Ранние кочевники в Европе X – V вв. до н.э. – Кишинев, 2005.

Высотская Т.Н. Поздние скифы в Юго-Западном Крыму. – К., 1972.

Высотская Т.Н. Неаполь – столица государства поздних скифов. – К., 1979.

Вязмітіна М.І. Пам'ятки і культура сарматів. // Археологія Української РСР. – К., 1971.

Дзиговський О.М. Культура сарматів Північно-Західного Причорномор'я. – Одеса, 2000.

Дзиговский А.Н. Очерки истории сарматов Карпато-Днепровских земель. – Одесса, 2003.

Древние культуры Северо-Западного Причерноморья. – Одесса, 2013.

Златковская Т.Д. Мезия в I и II веках нашей эры (к истории Нижнего Дуная в римское время). – М., 1951.

Каришковський П.Й. Царські сармати у Страбона. // Іноземна філологія. – 1973. – Вип. 32. - № 11.

Карышковский П.О., Клейман И.Б. Древний город Тира. – К., 1985.

Ковпаненко Г.Т. Сарматское погребение I в.н.э. на Южном Буге. – К., 1986.

Костенко В.И. Сарматские памятники Днепро-Донского междуречья в III в. до н.э. – III в.н.э. – Днепропетровск, 1983.

Латышев В.В. Известия древних авторов о Скифии и Кавказе. // ВДИ. – 1947. - № 3-4.

Латышев В.В. Известия древних авторов о Скифии и Кавказе. // ВДИ. – 1948. - № 1-4.

Латышев В.В. Известия древних авторов о Скифии и Кавказе. // ВДИ. – 1949. - № 1-4.

Овидий. Скорбные Элегии. Письма с Понта. – М., 1982.

Плетнева С.А. Кочевники Средневековья. Поиски исторических закономерностей. – М., 1982.

Полин С.В. От Скифии к Сарматии. – К., 1992.

Симоненко А.В., Лобай Б.И. Сарматы Северо-Западного Причерноморья в I в.н.э. (погребения знати у с. Пороги). – К., 1991.

Симоненко А.В. Сарматские всадники Северного Причерноморья.- Киев, 2010.

Федоров Г.Б. Население Пруто-Днесторвского междуречья в I тысячелетии н.э. // МИА. – 1960. - № 89.

Шелов Д.Б. Социальное развитие скифского общества. // ВИ. – 1972. - № 3.

Черненко Е.В. Скифо-персидская война. – К., 1984.

Щукин М.Б. На рубеже эр (историко-археологический очерк). – СПб., 1994.

16. Електронні інформаційні ресурси

В ході опрацювання курсу студенти мають змогу користуватися ресурсами:

- кафедри археології та етнології України історичного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;
- лабораторії археології та етнографії Степової України історичного факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова;
- Наукової бібліотеки ОНУ імені І.І. Мечникова;
- Одеського археологічного музею НАН України;
- Відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України;
- Інтернет-ресурсами.